

Siyasal İslamcı hareketin yükselişi ve tükenişi

Osmanlı Devleti'nin son çeyrek yüzyılında varlık göstermeye başlayan siyasi İslamcı hareket, Osmanlı hanedanının Kurtuluş Savaşı sürecindeki teslimiyeti ve ihaneti sonrasında tutunacak dal bulamamış, Cumhuriyetin kurucu iktidarının çok güçlü siyasi meşruiyeti karşısında da pısmak zorunda kalmıştı. Gene de her olanakta (Serbest Fırka gibi) başkaldırmaya hazır olarak beklemişti. 1946 sonrasında çok partili yaşama geçilince önce sağ muhalefet sonra da sağ iktidar partisi içinde kendine yaşam alanı bulacaktı. Bu arada ABD'nin 1950'lerden itibaren iyice ete kemiğe bürünen "Amerikancı İslam" yaratma projesinin Türkiye ayağında her zaman kapsam içinde olacak, palazlanmasını dış desteklerle de hızlandıracaktı.

Bu paraziter kimliğinden kurtulup kendi kanatlarıyla uçmaya başlayabilmesi için biraz daha beklemesi gerekecekti. CHP'nin 1973-74'te Milli Selamet Partisi (MSP) ile yapacağı koalisyon, bir anda siyasi İslamcı hareketi merkezi iktidar ortağı yapacak, meşru bir siyasi zemine sıçratacaktı. 1970'lerin ikinci yarısında MSP, izleyen Milliyetçi Cephe koalisyonlarında da hep iktidar ortağı olarak kalacaktı.

Refah Partisi'nin 1991 seçimlerinde MHP ile birlikte aynı listeden seçimlere katılarak barajı aşması ve daha önemlisi 1994 yerel seçimlerinde üçe bölünmüş bir "merkez sol" hareketin hediyesi olarak tek başına önemli yerel seçim başarıları elde etmesi tarihi bir dönüm noktası olacaktır. Bunun ötesine geçerek 25 yıl boyunca İstanbul ve Ankara'yı elinde tutma "becerisi" siyasi İslamcı harekete çok yeni zeminler kazandıracaktır. 1995 genel seçimlerinden birinci parti olarak çıkması ve koalisyonun büyük partisi olarak (ve dolayısıyla başbakanlığı olarak) bir iktidar deneyimi yaşaması, 2000'lerdeki süresiz iktidarının kapılarının açılmasını kolaylaştıracaktır. Yerel yönetimleri ve merkezi yönetimi deneyimlemiş olması bu harekete toplum nezdinde siyasi güvenilirlik ve meşruiyet payesini kazandırırken, 28 Şubat muhtırasıyla iktidardan düşürülmüş olması ona sürekli istismar edilecek/ sürekli "mağduriyet" üretilecek bir alan kazandırmış olacaktır. Bunu en iyi kullanan da, o hareketten daha işbirlikçi ve daha takıyyeci bir biçime "dönüşerek" türeyen AKP olacaktır.

Bazı sonuçlar

Sonuç 1: Cumhuriyetin kuruluş döneminde başını kaldıramayan, 1970'lere kadar diğer sağ partilerin kanatları altında siyaset yapabilen, 1970'lerde ilk koalisyon deneyimini yaşayan bir siyasi hareket 1990'lardan sonra Türkiye siyasetine ağırlık koyacak duruma gelecektir. Şimdi

19. yılına girmiş kesintisiz bir merkezi yönetim olarak iktidardadır. Önemli belediyelerde 25 yıl süren kesintisiz iktidarından sonra 2019'da kolu kanadı kırılmış olsa da, hâlâ Belediye Meclislerinde iddiasını (ve işleri engelleme kapasitesini) sürdürmektedir. Üstelik kayyım atama yoluyla belediye yönetimlerine halkın iradesi dışında el koyma imkânlarına da sahiptir. Bu imkânları/baskıları şimdiye kadar daha çok HDP belediyeleri için kullanmış olmasına bakarak orada duracağını sanmamak gerekir. Fırsatını bulduğunda daha büyük lokmalar yutmaya hazırlık yaptığını öngörmemek saflık olacaktır.

Sonuç 2: Siyasal İslamcı hareket, her ne kadar hem egemen hem de muhalif bir söylem tuttursa, iktidardayken bile mağdur rolü oynamayı hiç bırakmasa, seçkinlerin halkın iktidarına karşı tuzak kurduğu iddialarını yineleyip dursa da, siyaseten oldukça yıpranmıştır. Türkiye ekonomisini yönetememiş; işsizlik ve yoksulluk kriziyle bunalan ve bir bölümü artık mutlak yoksullukla ve açlıkla boğuşan toplumun dertlerine derman olamamıştır. Burada artık toplumu onun esas gündemini çarpıtacak süfli konularla, algı yönetme denilen yalan ve iftiralarla avutma veya meşgul etme imkânları da iyice daralmıştır.

Sonuç 3: Cumhuriyet tarihine geniş açıdan bakarsak, başından beri Cumhuriyetin en radikal karşıtı olan siyasal İslamcı hareket, 1994 sonrasında toplamda 27 yıllık yerel yönetim + merkezi iktidar uygulamaları bakımından tarihi rolünü oynamış ve topluma vaad edebileceği yeni bir şey kalmamıştır. Üstelik siyasal İslamcı iktidar, yürütme başının elinde merkezileştirilen güç yoğunlaşması bakımından eşi benzeri olmayan bir otokratik süreç yaratmış, yetki eksikliği veya farazi bir "vesayet odakları" söylemi üzerinden kendisine inandırıcı bir mağduriyet alanı inşa etmesi olanaklarını yitirmiştir. Büyük yolsuzluklarla ve yağmalarla da anılan bu çeyrek yüzyılı aşkın iktidar pratiği, artık siyasal İslamcı hareketi başlangıçta kendisine atfedilen saflığı, dürüstlüğü, güvenilirliği taşıyamayacağı bir noktaya getirmiştir. Bu hareket artık sorumluluklarıyla başbaşadır. İktidarı devretmeye eğilimleri de kendi İslamcı rejimini inşa etmesi davası kadar, hatta ondan daha çok, sırtında taşıdığı bu büyük kriminal suçlar nedeniyle. AKP'nin ilk kurucularının bir bölümünün partiden kopuşunun bir nedeni de budur.

Sonuç 4: 1994'ten başlayarak 2018'e kadar süren çeyrek yüzyıllık süreç, siyasal İslamın Türkiye'de "önlenemez" yükseliş dönemi olarak da tarif edilebilir. Gerçi, 2015 sonrasında bu yükselişte bir kırılma yaşanmıştır. Ama buna rağmen 2017 Anayasası ve bunun uygulamaya yansıtıldığı 2018 dönüşümleri gibi Türkiye'nin anayasal/yönetimsel kaderini belirleyen çok kuvvetli değişikliklerin tam da bu görece zayıflama döneminin ürünleri olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca, azalmış oy oranına rağmen bugün bile anketlerde AKP açık ara öndedir; dağınık muhalefete yönelttiği siyasi ve hukuk-dışı operasyonlar sonuç verirse, iktidarını sürdürmeyi bile (belki) umabilecek durumdadır.

Bununla birlikte, bir tükeniş sürecine girdiğini söyleyebilmek için sadece oy oranlarına bakmak yeterli değildir. AKP, ideolojik olarak tükenmektedir. Kendi saflarını bir arada tutabilmenin tek yolu, artık iktisadi çıkarlar ve bol sıfatlı/ücretli kariyerler sunabilmektir. Ama, taliplerin sayısı durmadan artmaktadır ve herkesi birden tatmin etmenin yolu yoktur. Farklı olanaklar sunulanların aralarındaki çekişmeler de cabasıdır. İktidar olanaklarının korunduğu bugünlerde bile, bu yarı-kapitalistleşmiş parazit yönetici/sermaye katmanlarının kendi içlerindeki ideolojik, politik, akçalı saflaşmaların aşılması olanakları giderek yitirilmektedir. Önümüzdeki süreçte tükenişin belirtilerinin su yüzüne daha fazla vurması beklenebilir.

Siyasal İslamcı hareketin yükselişinin ta başından itibaren "önlenemez" olmadığı da açıktır elbette. Siyasal İslamın yolunu açan sadece 12 Eylül askeri yönetimi ve ABD'nin ılımlı İslam tercihleri değildi. Muhalefetin genel olarak, SHP-CHP-DSP'nin 1990'lardan itibaren özel olarak bu yükselişteki payını görmezden gelemeyiz. Halen AKP'nin oy oranı bakımından gerileyişi RTE sayesinde yavaş tempoda gerçekleşmektedir. Ama buna, anamuhalefetin iktidar adayı olmak bakımından gösterdiği çok düşük performans da katkı yapmaktadır.

sol.org.tr/yazar/siyasal-islamci-hareketin-yukselisi-ve-tukenisi-23653